

Göteborgs

Jazz

Författare/jazzarkeolog **Gunnar Möllerstedt**

Redaktör **Björn Olson**

Formgivare **Curt Svenson**

Förläggare **Wezäta Förlag, Box 5057, 402 22 Göteborg**

Teknisk produktion **Esselte Wezäta AB, Göteborg 1982**

Kassetten

Ljudtekniker **Björn Bille**

Kopiering **Mariann Musiccassetter AB**

Copyright © 1982 **Gunnar Möllerstedt/Wezäta Förlag**

ISBN 91 85074 97 7

ROLF

Billberg

Det var en gång på Käringön, tiden var sommar och havet innehöll fortfarande världskriget i form av minor och annat ilandflytande. Men det var framför allt solsommarekväll med dans på bryggan. Olle Johnnys dragspel ljöd från vevgrammofonen. Alla myggorna var med och klänningstygen fladdrade i valsens.

Då kom Rolf Billberg nedför vägen under valkäken med en bunge Benny Goodman-plattor och en klarinett under armen. Utan att tveka bröt han stämningen vid bryggan, snurrade igång ett storbandsnummer och började berätta hur fint det var orkestrerat, hur mästerligt Benny spelade: »Ja, passa på där. Hör ni vilken läcker fras!» Så lyfte han sin klarinett och skulle vara med.

Både öbor och sommargäster var med om att slänga den jazzbitne käringöynglingen Billberg i vattnet, knäcka hans plattor och göra klart för ett nytt valsäventyr på bryggan.

Rolf Billberg kom upp ur havet, for till Uddevalla och lärde sig mera klarinett vid I 17:s musikkår. Sedan började snart den alltför korta musikerbanan mot höjder som få jazzskapare i Sverige nått. Under den tid som utmätts åt honom att verka var han bara några år i Göteborg, innan han drog till andra spelplatser. Framför allt till samarbetet på kongenial basis med Lars Gullin. Men han bar alltid Västkusten i sitt hjärta. Han var så stolt över Käringön att han bjöd hela Simon Brehms band dit då han turnerade med Big Simon — första Stockholmsengagemanget han hade 1954. Till Käringön fick han återvända för den sista vilan 1966 efter ett oroligt och av skaparvånda och spelglädje besatt liv.

1953 satt han i Sven Sjöholms orkester på Kungsgillet. Han hade kommit dit från I 17 och en tid hos Jean Josefssons orkester i Borås. Tensorsax var hans huvudinstrument då. Man kunde höra att en personlighet höll på att stiga fram. Tenorister var det gott om i stan och på jammen duellerades det. Man skulle blåsa bäst. Medveten om vad han ville och stolt över vad han gjort, kunde Rolf i förtroende säga till musikervänner utan att hans röst hade någon skrytsam biklang: »I kväll spelade jag ut Hacke.»

Rolf Billberg 1930—1966.

Vad man tidigt la märke till hos Rolf var hans engagemang i musiken. Han var hela tiden intensiv då han spelade. Prövade och förkastade och tog upp igen idéer från den svarta tenorskolan. Det bodde ingen Getz-imitatör i den wailande* Rolf Billberg. Gillets publik spisade svettigt och buggade vilt då han kom loss i hårdsvängande solon — trots en i grunden allvarlig jazzinställning hade varken han eller Sven Sjöholm något emot lite utflykter in på de domäner där Lionel Hampton brukade husera. Bakom publikfriande manér fanns glimten i ögat och reträttväg till vad en mera förfinad smak krävde.

Men trots en mot Gillets tak högt lyftad, råblåst tenorsax var Rolf aldrig någon showman. Inte heller var tenorsaxen hans rätta instrument. Fast bytet till altsax och därmed det egna soundet kom först sedan han lämnat Göteborg. Mer än glimtar av vad som dolde sig och som sedan kom att blomma ut i fullt mästerskap hann han dock inte visa här i stan. Hans utlevelsebehov och vilja att nå högre som jazzmusiker tvingade honom vidare.

Han lämnade inte många skivinspelningar efter sig men de som finns hör till de omistliga. De är fyllda av en blond oro likt en lugg nyss vattenkammad en lördagskväll på 50-talet då allt kunde hända. De vittnar också om att bytet till altsax och den envishet varmed han följde en egen linje har något att göra med hans startår i Göteborg. Han undgick nämligen totalt Charlie Parker-påverkan i sin stil, något verkligt unikt för den tiden. Kanske hade han spelat sig fri på tenor under de förberedelser till konstnärlig mognad som Sjöholms estrad och jammen på Kungshall innebar.

Efter de entusiastiska åren i Göteborg och showspelandet med Simon Brehm hamnade Rolf så småningom i Köpenhamn, jazzexilen för flera likt honom utrockade svenska tonkonstnärer. Med Jan Johansson, Willy Lundin, Ingmar »Bidde» Bohlin, Nils-Bertil Dahlander, Beppo Gräsman och andra göteborgare återskapade Rolf det musikklimat Göteborg hade haft under de gyllene åren. Fast då var Rolf Billberg mera internationell stjärna än jammare efter danskvällsslut i 50-talets Göteborg. Och också märkt av det konstnärsvillkor som gick hand i hand med jazzen då. Narkotikan och självförbrännandet tog till slut udden av hans brinnande ande. Men hans utlevelse lever för alltid kvar — i ljuset från hans tonmålningar av Järntorget, Avenyen, Heden och Haga.

* Wail — benämning på kraftigt svängande, »Wail it!» uppmaning att komma loss i ett solo. Framförallt tenorsaxofonisterna kunde odla en wail-stil inspirerad av förebilderna i Lionel Hamptons orkester, där tenoristerna i extas kunde gå ned i spagat på golvet hela tiden spelande, en slags föregångare till rocktidens gitarr-manér. Se hur det tog sig ut på sidan 90!

GUNNAR Johnson

Enda året Gunnar Johnson helt var yrkesmusiker var säsongen 1948—49 hos Carl-Henrik Norin i Stockholm. Dit hade han kommit i samband med att han gjorde lumpen och vikarierat för Simon Brehm hos Charlie Norman. Alla andra år Gunnar var verksam hos Fru Musica hade han jobb vid sidan om. Det säger något om villkoren för musikerna under denna storhetsperiod för dans och jazz i Göteborg. För det var i Göteborg Gunnar Johnson mest verkade under sin tid som basist.

Redan 1943 började han och då tillsammans med Ingmar Glanzelius.

40-talistisk sextett för vilken förmodligen Allan Egenwall (längst t v) stod som kapellmästare. Efter »Alle»: Gunnar Johnson, Kurt »Steppis» Bonander, Hasse Dahlberg, Lennart »Biffen» Eliasson, Arnold Ljungbergh.

Deras banor skulle som bekant korsas igen i de senare coola sammanhången. Då under 40-talet var spelningarna av en annan art. Tonvikten låg på jazz fast på krogen, Björkmans Dansinstitut (en säsong spelade Gunnar där med Kenneth Fagerlund som kapellmästare — också ett förebud om kommande tider!) och krigsårens hektiska nöjesställen. Spelningarna skedde på den tiden — liksom i början av 50-talet för de flesta småband — utan hjälp av orkesterbil eller taxi. I stället kom man till kvällens musicerande efter en noga genomförd resplan, där Spårvägens dåvarande släpvnagskonstruktion hade en viktig roll.

Inför kvällens spelning ringde man runt och kom överens om lämplig linje och tid. Så begav man sig från respektive hem och fattade posten vid de strategiska hållplatserna. En förutsättning för att planen skulle lyckas var att trummisen under inga omständigheter var den som först i kedjan klev på spårvagnen. Så fylldes släpvnagen efter hand av pianist och musiker som hade mindre omfattningrika instrument att bära. Att redan under inbromsningen till Gunnar Johnsons hållplats släppa av en man som hjälpte honom upp på den öppna plattformen med basen var inte så svårt. Värre var sista anhalten då trumslagaren och alla hans geväck skulle tas ombord. Då gällde det att plattformen var tom, längen snabb och inget cymbalställ kvar innan spårvagnen gick igen.

Inte bara trafikteknisk utveckling gör att det ligger ett visst skimmer över musikanternas minnen från den tiden. Det var akustisk musik som utfördes. Det stod inga förstärkare och mixerbord och väntade likt flyttblock på spårvagnshållplatserna.

När Kenneth Fagerlunds modernistiska band börjat få fast mark under fötterna på Star kom bud från Stockholm att Gunnar Johnson längtade hem till Göteborg. Det var tenoristen Tussi Wolgast som berättade för Kenneth att man nog kunde få den fantastiska förstärkning av bandet som Gunnar Johnsons basspel innebar. Kenneth minns vad han svarade:

— Det menar du inte, sa jag till Tussi. Gunnar var ju då ett stort namn. Mycket större i musikerretsar 1949 än vad Bengt Hallberg var och Bengt var ju vår stjärna. Enda förutsättningen för att få Gunnar var att vi kunde ordna något jobb och det sa jag till pappa. Han skaffade först en plats i en tobaksaffär på Östra Hamngatan. Där stod Gunnar en tid. Sen blev det Monark vid Ljunggrens kafé och på cykelvägen fortsatte det ju sen. I och med att Gunnar kom in i bandet började det hända saker och ting. Man hade ju en viss respekt för honom, fabulöst rytmisk basist som han var. Men han kom fint in i bandet. Vi var ju gamla kamrater, hade jobbat ihop på Björkmans

Per »Tussi» Wolgast, en av de verkligt swingiga göteborgstenoristerna.

Dansinstitut. Så en dag säger Gunnar till mig på Star: »Skall vi inte ta och börja lira som vi gjorde på Björkmans, när vi repeterade efter skivor. Woody Herman och sånt.» På det viset — det tog en veckohelg — la jag om stil och började spela enbart för rytmsektionen. Gjorde aldrig sologrejer som förut. Det var likadant med Gunnar. Inte ens på ett jam tog han några solon. Vi blev som något slags rytmiska parhästar. Och det var han som så att säga drog tyngsta biten av lasset. Gunnar och jag samarbetade till 1955, lite grann också 1961. Men nedgångens dagar började den dag Gunnar slutade som basist hos mej — då tyckte jag nog att jag blev sämre som trummis och att det inte svängde längre som förr. Lennart »Smiling» Larsson, Henry Olofsson, Björn Rabe, Bengan Carlson och en del andra i stan var jättefina basister. Men ingen hade den pulsen som Gunnar hade.

Våren 1955 blev alltså Gunnar Johnson kapellmästare och tog på hösten Wauxhall i besittning med den orkester han bildat. I den ingick — liksom under hela dess 4-åriga existens — Jan Johansson. 1956 kommer så Erik Nordström. Gunnar berättar:

— Vi höll på att svimma av de första gångerna. Det var helt fantastiskt, en upplevelse att lyssna till och jobba med den där 20-åringen från Örnsköldsvik. Jag hade hört en radiosändning med honom och ringt meddetsamma eftersom jag behövde en bra tenorist. Man att han var så bra!

Från och med då blev Gunnar Johnsons orkester »landets mest jazzmodernistiskt avancerade grupp», som en recensent uttryckte saken. Det var också ett band som fungerade skönt på det privata planet. Vänskapen och sammanhållningen var stark. Jan Johansson och Erik Nordström komponerade och arrangerade fyndiga låtar, Sonya var med och göt swing och värme i orkestern. Och Stan Getz började en regnig julikväll 1958 med bandet i en folkpark i närheten av Alingsås. Det blev en lång och succéartad turné. På Lisebergs Konserthall nåddes höjdpunkten — i varje fall musikaliskt sett. Hela tiden var det annars en avspänd, glad och inspirerad Getz som spelade med det Johnsonska gänget.

Det var känt att Lisebergs Konserthall — detta monumentala träpalats som 1973 gick upp i rök och lågor med ett oersättligt Lisebergsarkiv och Lasse Wanderydz' hela förråd av noter — hade en något märklig, men utnyttjningsbar akustik. Stan Getz och Jan Johansson laborerade under eftermiddagen med förstärkeriet, skruvade och rattade fram en halvakustisk återgivning. Vid konserten fylldes hallen av ljuvlig musik, varje nyans av skönhet togs tillvara. Getz och gruppen spelade gudomligt. Konserten hade kunnat förlängas med

Fyndet från norr Erik Nordström, som egentligen hette och nu heter Norström med då inte brydde sig om att prata om en bokstav. Här på ett jam med intensivt spisande Lars Gullin.

ännu flera extranummer, men en vaktmästare satte punkt genom att komma in och dränka Getz i tulpaner. »Måste vi sluta nu», sa Getz, då han och gruppen visades av scen.

Getz trivdes så bra i Gunnars band att han återkom både under hösten 58 och början av 59. Men sedan började de nya tiderna göra sig märkbara och bandet upplöstes efter hand. Det började knipa med jobb. Varken Erik Nordström eller Jan Johansson gjorde sig någon möda att studera in struttiga italienska sångnummer. Gunnar Johnson själv struntade i en framtid som rockgitarrist. Ett slag blev det åter krogjazz för Gunnar. Han minns hur cirkeln slöt sig under ett jobb med delar av bandet på restaurang Coldin.

Under sommaren 1959 lämnade Gunnar Johnson Göteborg och återförenades tillfälligt med Bengt Hallberg under en turné. Sedan trappades hans basspelande ner och hans affärsverksamhet i stället upp. Erik Nordström hamnade ett slag hos Sören Ahmrot på Liseberg och Jan Johansson gick sina egna allt mindre göteborgsbundna vägar.

Gunnar Johnsons orkester 1958. Fr v.
Curt Severö, Erik Nordström, Stan Getz,
Gunnar Johnson, Jan Johansson.
Trumslagare var Rolf Svensson.

